

Ανδρικάκη Νικολέτα
Η ιστορία του Γυμνασίου Άμφισσας

Η εισήγησή μας αφορά στην παρουσίαση της ερευνητικής εργασίας που πραγματοποιήθηκε κατά το σχολικό έτος 2014-15, από μια ομάδα μαθητών του τμήματος Α3 του Γυμνασίου Άμφισσας με θέμα: «Οι μαθητές της Στερεάς Ελλάδας γράφουν για την ιστορία του σχολείου τους» με αφορμή τη συμμετοχή στον ομώνυμο Διαγωνισμό¹ της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, η οποία και βραβεύτηκε από την αρμόδια επιτροπή. Σκοπός της προσπάθειάς μας ήταν η αποτύπωση της ιστορίας του Γυμνασίου Άμφισσας μέσα από την τοπική ιστορία, η ανάπτυξη ιστορικής σκέψης και συνείδησης σε ό,τι αφορά την ιστορία του σχολείου, η εισαγωγή στην ιστορία της εκπαίδευσης στην Ελλάδα και η εξοικείωση με τη μεθοδολογία της έρευνας σε θέματα ιστορίας της εκπαίδευσης. Έκτοτε, η έρευνά μας συνεχίστηκε και εμπλουτίστηκε με νέο υλικό. Αρωγοί στη συλλογή του υλικού στάθηκαν οι συνάδελφοι εκπαιδευτικοί του σχολείου Δ. Παλούκης και Ι. Κολιαβάς.

Θεματικοί άξονες:

- Α) ιστορία των κτηρίων που στεγάζουν σήμερα το Γυμνάσιο Άμφισσας
- Β) ιστορία του Γυμνασίου Άμφισσας από τη χρονολογία της πρώτης λειτουργίας του μέχρι σήμερα
- Γ) μουσειακά σχολικά αντικείμενα
- Δ) ζωή και έργο διανοουμένων εκπαιδευτικών και μαθητών που δίδαξαν ή φοίτησαν στο Γυμνάσιο Άμφισσας
- Ε) λογοτεχνικές αναφορές στο Γυμνάσιο Άμφισσας

Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν:

- α. Προγενέστερες ερευνητικές εργασίες μαθητών του σχολείου
- β. Δημοσιεύματα τοπικών εφημερίδων από το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα
- γ. Πρακτικά των Συλλόγων διδασκόντων του Ελληνικού Σχολείου και Γυμνασίου από το 1887 έως το 1964, που φυλάσσονται στο σχολείο μας
- δ. Διοικητικά έγγραφα, ΦΕΚ και αποφάσεις σχετικές με την ίδρυση και λειτουργία των σχολείων, συμβόλαια
- ε. Πολεοδομικά σχέδια κατασκευής των κτηρίων
- ζ. Ιστορικά και λογοτεχνικά βιβλία
- η. Σχετικοί διαδικτυακοί τόποι
- θ. Προφορικές μαρτυρίες κατοίκων της περιοχής και παλαιών μαθητών
- η. Παλιές φωτογραφίες
- ι. Σχολικά αντικείμενα παρελθόντων ετών

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΑΜΦΙΣΣΑΣ

Α) Η ιστορία των κτηρίων του Γυμνασίου Άμφισσας

Το σημερινό Γυμνάσιο Άμφισσας βρίσκεται στην οδό Γιδογιάννου 16 και αποτελείται από δύο κτηριακά συγκροτήματα:

1) το **παλιό κτήριο**, το Δελμούζιο διδακτήριο, κτισμένο στα χρόνια² **1935-1937**. Είναι ένα διώροφο κτήριο με ημιυπόγειο που διαθέτει οκτώ αίθουσες διδασκαλίας, δύο γραφεία καθηγητών και άλλους βοηθητικούς χώρους. Έχει μεσημβρινό προσανατολισμό και ήταν το πρώτο αντισεισμικό κτήριο που χτίστηκε στην πόλη.

Το Δελμούζιο διδακτήριο κτίστηκε με χρήματα του Γιαννακού (Ιωάννη) Δελμούζου (1865-1932) εμπόρου από την Άμφισσα.

¹ Φ49/289/16-1-2015

² Στις 20/10/1935 τίθεται ο θεμέλιος λίθος.

Το Δελμούζειο διδακτήριο πριν το 1954. Διακρίνεται στο βάθος το Γιάγτζειο Γυμνάσιο.

Το όνομά του μας συνδέει με τον παιδαγωγό Αλέξανδρο Δελμούζο. Ο Αλέξανδρος Δελμούζος, γεννημένος στην Άμφισσα, ήταν πρώτος ξάδελφος του διαθέτη και υπήρξε, σύμφωνα με μαρτυρίες, ο εμπνευστής αυτής της δωρεάς³. Σκοπός του ήταν η ίδρυση Δημοτικού Σχολείου, ωστόσο το κτήριο αυτό δε στέγασε ποτέ μαθητές Δημοτικού και λειτουργεί από την ίδρυσή του ως Γυμνάσιο.

2) το **νέο κτήριο του Γυμνασίου Άμφισσας** ανεγέρθηκε στα χρόνια **1955 – 1970**. Είναι κτισμένο κατά μήκος της ανατολικής πλευράς του αύλειου χώρου. Περιλαμβάνει στο ισόγειό του αμφιθέατρο, αίθουσα εργαστηρίου φυσικών επιστημών, υπόστεγο Γυμναστικής και αποδυτήρια και στον Α΄ όροφο διαθέτει έξι αίθουσες διδασκαλίας με δυτικό προσανατολισμό.

Αυτό το δεύτερο κτιριακό συγκρότημα προσετέθη προς επέκταση του παλιού Δελμούζειου Διδακτηρίου για να καλύψει τις ανάγκες της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της πόλης. Η χρηματοδότησή του εξασφαλίστηκε κατά μεγάλο μέρος από δαπάνη του Γιάγτζειου κληροδοτήματος.

Το Γυμνάσιο και το Λύκειο Άμφισσας συστεγάστηκαν στους χώρους του σημερινού Γυμνασίου από το 1977 έως και το 1991, χρονιά που το Λύκειο Άμφισσας μεταφέρθηκε στο νέο του κτήριο, στην περιφερειακή λεωφόρο Κ. Καραμανλή 1. Στο ίδιο αυτό κτηριακό συγκρότημα στεγάζεται από την ίδρυσή του (1985-86) και το Εσπερινό Γυμνάσιο με Λ.Τ. Άμφισσας έως σήμερα.

3) το παλιό **κτήριο του Γιάγτζειου⁴ Σχολείου** όπου στεγαζόταν το Γυμνάσιο Άμφισσας έως το 1937. Αυτό το κτήριο δεν υπάρχει πλέον. Το γνωρίσαμε από παλιές φωτογραφίες, αδιάσειστες μαρτυρίες του παρελθόντος, εξακολουθεί ωστόσο να υπάρχει ολοζώντανο στις αφηγήσεις των παλαιών μαθητών του και αποτελεί αναμφισβήτητο κομμάτι της ιστορίας του Γυμνασίου Άμφισσας.

Κτίστηκε με δωρεά του Νικολάου Γιαγτζή⁵ (1786-1875). Σκοπός της δωρεάς ήταν η ανέγερση και λειτουργία σχολείου σύμφωνα με τα εκπαιδευτικά πρότυπα της εποχής και η συντήρησή ως το διηνεκές.

³ « 1928 [...] εγκαθιστώ την κοινότητα Αμφίσσης κληρονόμον³ μου επί του ποσού ενός εκατομμυρίου δραχμών δια τους κάτωθι σκοπούς: Το μεγαλύτερον μέρος του άνω ποσού θα χρησιμεύσει δια την ανέγερσιν σχολικού κτηρίου προορισμένου δι'έν πλήρες δημοτικών σχολείων αρένων (ή μικτό) της πόλεως Αμφίσσης. Το κτήριον τούτο θα ανεγερθεί επί οικοπέδου παραχωρηθησομένου εντός διετίας το πολύ από της δημοσιεύσεως της παρούσης, δωρεάν υπό της Κοινότητος Αμφίσσης προς τον σκοπόν τούτον. Πρέπει όμως πάντως το παραχωρηθησόμενον οικόπεδον, [...] να είναι τοσαύτης εκτάσεως, ώστε να επαρκεί αυτή, όχι μόνο δια το κτήριον και την αυλήν αυτού αλλά και δια τον απαραίτητον σχολικόν κήπον. Το υπολειφθησόμενον (υπόλοιπο) του ενός εκατομμυρίου μετά την ανέγερσιν του κτηρίου ποσού, θα διατεθεί δια τον εφοδιασμόν του σχολείου τούτου, δια των απαραίτητων σχολικών επίπλων και οργάνων της διδασκαλίας. Το κτήριον θα ονομασθεί Δελμούζειον Δημοτικόν σχολείον».[...] «Εκτελεστάς της διαθήκης μου ορίζω τους εξαδέλφους μου Αλέξανδρον Π. Δελμούζον και Ιωάννην Γεωργ. Γιδόγιαννον.»

⁴ Η ίδρυσή του γίνεται με το Νόμο Π ή ΔΚΗ' 10/03/1881, ΕΤΚ αριθ 32.

⁵ Έμπορος από την Άμφισσα και αγωνιστής της ελληνικής επανάστασης του 1821

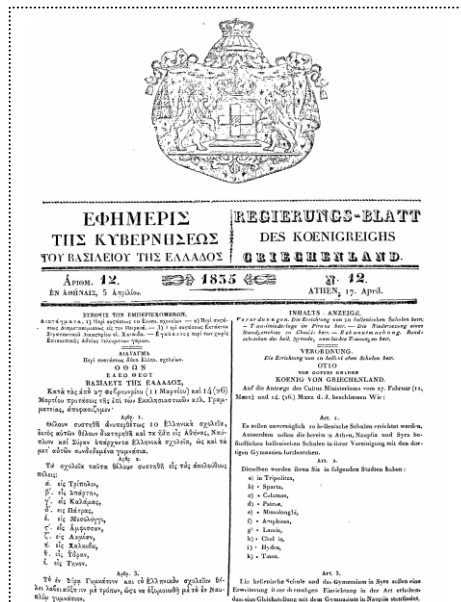
Γιάγτζειον Γυμνάσιον Ἀμφίσσης 1882

Επρόκειτο για κτήριο νεοκλασσικού ρυθμού, χτισμένο στο οικόπεδο που βρίσκεται σήμερα η Αντιπεριφέρεια (πρώην Νομαρχία) Φωκίδας, στην οδό Γιδογιάννου 31 και το οποίο στέγασε από το 1881 το Γιάγτζειο Σχολείο, δηλαδή το **Ελληνικό σχολείο (Σχολαρχείο) και το Γυμνάσιο**.

Ωστόσο, ισχυρός σεισμός που έπληξε την πόλη το καλοκαίρι του 1937 προκάλεσε φθορές στο κτήριο και το κατέστησε ακατάλληλο προς χρήση και 'κατεδαφιστέο'. Αυτό βέβαια δεν εμπόδισε την επίταξή του από τους Γερμανούς κατακτητές, οι οποίοι στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής το χρησιμοποίησαν μαζί με άλλα σχολικά κτήρια της πόλης για στρατωνισμό. Τότε, η λειτουργία του Γυμνασίου Ἀμφίσσης μεταφέρθηκε σε μισθωμένα καταστήματα της Πλατείας Κεχαγιά.

Το 1954, το κτήριο του Γιάγτζειου Γυμνασίου κατεδαφίζεται ως επικίνδυνο προς χρήση και η πόλη της Ἀμφίσσης χάνει ένα μνημείο του εκπαιδευτικού της παρελθόντος.

B) Η λειτουργία του Γυμνασίου Ἀμφίσσης

Αναζητώντας την πρώτη λειτουργία του Γυμνασίου στην πόλη της Ἀμφίσσης ανατρέχουμε στο έτος **1835**. Με διάταγμα της 5^{ης} Απριλίου 1835 ιδρύονται δέκα **Ελληνικά σχολεία** στην Ελλάδα, στις πόλεις Τρίπολη, Σπάρτη, Καλαμάτα, Πάτρα, Μεσολόγγι, Ἀμφίσσα, Λαμία, Χαλκίδα, Ὑδρα και Τήνο. Τα Ελληνικά σχολεία είναι τα αντίστοιχα σημερινά Γυμνάσια. Είναι τριετούς φοίτησης, εισάγονται σε αυτά απόφοιτοι των τετράχρονων Δημοτικών σχολείων, κατόπιν εξετάσεων και οι απόφοιτοί τους συνεχίζουν στα τετράχρονα Γυμνάσια. Καταργούνται με τη μεταρρύθμιση του 1929, όταν θεσπίζονται τα εξατάξια Δημοτικά και τα εξατάξια Γυμνάσια. Τα έξοδα λειτουργίας τους προβλέπεται να βαρύνουν τις αντίστοιχες Κοινότητες. Κάθε ελληνικό σχολείο προβλέπεται να έχει τρεις

τάξεις. Το **Βασιλικόν Ελληνικόν Σχολείον Ἀμφίσσης** αρχίζει με δύο τάξεις. Τη χρονιά της ίδρυσής του αρχίζει να λειτουργεί από την 1η (13) Μαΐου 1835. Είναι η εποχή της

Αντιβασιλείας του Όθωνα. Κατά την περίοδο αυτή⁶ (1833 - 1835) οργανώθηκε το εκπαιδευτικό σύστημα που σημάδεψε την πνευματική ζωή της χώρας σχεδόν ως τις μέρες μας. Με τους νόμους του 1834 και 1836 των Βαυαρών αναπτύχθηκε ένα εκπαιδευτικό σύστημα που είχε την ακόλουθη δομή: α) τετράχρονο Δημοτικό ή του λαού σχολείο β) τριχρονο Ελληνικό σχολείο, στο οποίο εισάγονταν με εξετάσεις οι ενδιαφερόμενοι, αφού πρώτα τέλειωναν και την Τετάρτη τάξη του Δημοτικού (υποχρεωτική 7ετής εκπαίδευση) γ) τετράχρονο Γυμνάσιο και Πανεπιστήμιο. Η ελληνική εκπαίδευση χαρακτηριζόταν τότε από θεωρητικό – κλασικιστικό προσανατολισμό, συγκεντρωτισμό, αυστηρή πειθαρχία στα σχολεία και απόλυτη εξάρτηση των εκπαιδευτικών από τη Διοίκηση (τοπική ή κεντρική). Το Βασιλικόν Ελληνικόν Σχολείον Αμφίσσης ή Σχολαρχείον λειτουργεί με αυτό το καθεστώς ως το 1881.

Το **1881** και με το νόμο ΠΚΗ' συστήνεται ιδιοσυντήρητο Γυμνάσιο στην Άμφισσα (ΦΕΚ 32/1881) από το κληροδότημα του Νικολάου Γιαγτζή⁷ και συγχωνεύεται σε αυτό το προϋπάρχον Ελληνικό σχολείο. Τα δύο σχολεία συλλειτουργούν ως το 1929, οπότε και καταργείται η βαθμίδα του Ελληνικού σχολείου.

Το **Γιάγτζειο σχολείο**, Ελληνικό και Γυμνάσιο ήταν σχολείο μεικτό, δηλαδή αγοριών και κοριτσιών, γεγονός πρωτοποριακό για την εποχή του και τα ενδεικτικά και απολυτήριά του ήταν ισότιμα των τίτλων του δημοσίου. Από το ίδιο ΦΕΚ αντλούμε τις παρακάτω πληροφορίες:

α) ο διορισμός και η επιλογή του εκπαιδευτικού προσωπικού γίνεται από το δημόσιο, αλλά ύστερα από πρόταση της διαχειριστικής επιτροπής του κληροδοτήματος, β) χρηματοδοτείται από το Γιάγτζειο κληροδότημα, αλλά εισπράττει και από το κράτος 600 χιλιάδες δραχμές ετησίως ως συνδρομή για τη συντήρησή του.

Από τους πρώτους χρόνους της λειτουργίας του δεν υπάρχει άλλο σχολείο *ανωτέρας εκπαίδευσεως* στην ευρύτερη περιοχή Άμφισσας – Λιβαδειάς μέχρι το 1921 που ιδρύεται το Γυμνάσιο στη Λιβαδειά.

Το Γιάγτζειο Γυμνάσιο ήταν εξοπλισμένο με τα απαραίτητα όργανα για τα μαθήματα της Φυσικής, των Μαθηματικών, της Γεωγραφίας και της Αστρονομίας, όπως προέβλεπε η βούληση του διαθέτη.

⁶ Θέματα νεώτερης και σύγχρονης ιστορίας από τις πηγές, σελ. 130, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1987

⁷ Απόσπασμα από τη διαθήκη του:

«.....Υπηρετήσα κατά πατριωτικόν χρέος εις τον Ιερόν υπέρ της ελευθερίας του Έθνους αγώνα και πολλές έκαμα κατά την κατάστασίν μου χρηματικές δι' αυτόν τον αγώνα θυσίας...[...]

Επί πάσης της περιουσίας μου και της αυξήσεως αυτής διορίζω κληρονόμον μου τον Δήμο Αμφίσσης, ίνα...ανεγερθή και συντηρηθή εις αιώνα τον άπαντα Ελληνικόν Γυμνάσιον και Σχολείον οργανιζόμενον και καταρτιζόμενον κατά τους νόμους του Κράτους. Φρονών ότι η παιδεία γεννά όλα τα κακά, θέλω και εγώ να συντελέσω κατά την δύναμίν μου εις το να προλαμβάνωνται διά της εκπαίδευσσεως...» (&3)

Εις το εν Αμφίσση ιδιόκτητόν μου περιβόλιον... θέλει ανεγερθεί κτήριον ευρύχωρον και ικανόν να περιέχει Ελληνικόν σχολείον και Γυμνάσιον... Εις την πρόσοψιν δε αυτού και άνω της θύρας να τεθεί μάρμαρον, έχον την εξής επιγραφήν. «Νικόλαος ο πρότεος Αναγνώστης Γιαγτζής ανήγειρεν, εγεννήθη εν Αμφίσση...» (&4, Απόσπ. Διαθήκης Ν. Γιαγτζή)

Νικ. Γιαγτζής: «Η Διαθήκη μου» Ερμούπολη 1-5-1873

Από το **1937 έως το 1939** ιδρύεται στην Άμφισσα η Αστική Σχολή Θηλέων. Τα αστικά σχολεία, αντίστοιχα των σημερινών Γυμνασίων, ιδρύθηκαν από το καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου 1936 με πενταετή σχεδιασμό. Το 1939 καταργήθηκαν και μετατράπηκαν σε τριτάξια που δέχονταν αποφοίτους Δημοτικού κατόπιν εξετάσεων. Μαρτυρούν την πολυτυπία σχολείων που ίδρυσε το μεταξικό καθεστώς προκειμένου να καταργήσει ό,τι είχε διαμορφωθεί με τη μεταρρύθμιση του 1929.

Κατά τη διάρκεια της **Γερμανικής κατοχής** και λόγω της επίταξης των σχολικών κτηρίων και της έλλειψης διδακτικού προσωπικού τα σχολεία όλης της χώρας υπολειμματούσαν. Κατά τη σχολική χρονιά 1940-41 το Γιάγτζειο Γυμνάσιο στην Άμφισσα λειτούργησε μόνο από τις 12 Οκτωβρίου έως τις 28 κι έπειτα έκλεισε. Ξανάνοιξε μετά τη Μάχη της Κρήτης, στις 31 Μαΐου 1941 μόνο για ένα μήνα, από τις 15 Ιουνίου έως τις 15 Ιουλίου. Το σχολικό έτος 1941-42 άνοιξε την 1^η Σεπτεμβρίου και τις παραμονές των Χριστουγέννων οι μαθητές των ανώτερων τάξεων έδωσαν απολυτήριες εξετάσεις. Η λειτουργία του Γιάγτζειου Γυμνασίου εκείνα τα χρόνια μεταφέρθηκε σε μισθωμένα καταστήματα της Πλατείας Κεχαγιά. Τότε, η λαϊκή κυβέρνηση του ΕΑΜ πρότεινε στη διαχειριστική επιτροπή του Γιάγτζειου ιδρύματος να δοθούν σε είδος οι μισθοί στους καθηγητές για να μην παρακωλυθεί η λειτουργία του σχολείου:

Προς την Επιτροπήν του Γιάγτζειου Κληροδοτήματος

Μετά τη διαπίστωση που έγινε στην κοινή σύσκεψη για την προσωρινή ρύθμιση της μισθοδοσίας των καθηγητών του Γυμνασίου, παρακαλούμε όπως το συντομότερο χορηγήσετε από το υπάρχον στις αποθήκες σας λάδι (167 περίπου οκάδες) ανά δέκα οκάδες σε κάθε καθηγητή προς εκατό χιλιάδες δραχμές την οκά. Η χορήγηση λαδιού με τη μειωμένη τιμή εκρίθη αναγκαία για την ανακούφισή τους ύστερα από την καθυστερημένη καταβολή των αποδοχών τους, που εξεμηνίσθησαν από την αλματώδη υποτίμηση της δραχμής ΠΕΦ ΕΑΜ⁸.

Το **1953** το Γιάγτζειο Γυμνάσιο μετονομάζεται σε *Γιάγτζειον και Δελμούτζειον Γυμνάσιον Άμφισσας* (βάσει του ΝΔ 2706/1953). Με αυτή την επωνυμία λειτουργεί τα επόμενα χρόνια. Κατά τη μεταρρύθμιση του Γεωργίου Παπανδρέου το **1964** διαιρείται σε τριτάξιο Γυμνάσιο και τριτάξιο Λύκειο και λειτουργεί έτσι από το 1965 έως το 1967.

Από το **1967 έως το 1976** λειτουργεί πάλι ως εξατάξιο Γυμνάσιο σύμφωνα με τις αποφάσεις της δικτατορίας.

Το **1976** με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που έγινε μετά τη μεταπολίτευση χωρίστηκε εκ νέου και οριστικά πλέον σε δύο βαθμίδες τριετούς φοίτησης, το Γυμνάσιο και το Λύκειο. Η μεταρρύθμιση του 1976 ήλθε καθυστερημένη και γεμάτη ελλείψεις και για τούτο χαρακτηρίστηκε από πολλούς ως ένα «γερασμένο νεογέννητο», καθώς: «όταν ένα μέτρο όπως η δημοτική γλώσσα ή η στροφή στις θετικές επιστήμες θεωρείται μεταρρυθμιστικό το 1913 δεν μπορεί να θεωρείται μεταρρυθμιστικό και 63 χρόνια αργότερα, ήταν απλά αναγκαίο⁹».

Το **1990** ιδρύεται¹⁰ στην πόλη το 2^ο Γυμνάσιο Άμφισσας με το ΠΔ 280/1990 λόγω της αύξησης του αριθμού των μαθητών που σημειώθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1980. Το πρώην Γιάγτζειο και Δελμούτζειο Γυμνάσιο Άμφισσας μετονομάζεται τότε σε 1^ο Γυμνάσιο Άμφισσας. Τα δύο Γυμνάσια συλλειτουργούν για είκοσι χρόνια έως το 2011. Το 1^ο Γυμνάσιο στεγάζεται στο Δελμούτζειο Διδακτήριο και το 2^ο Γυμνάσιο στο νεότερο κτήριο της ανατολικής πλευράς του αύλειου χώρου που προαναφέραμε. Το Σεπτέμβριο του **2011** τα δύο Γυμνάσια συγχωνεύονται (ΦΕΚ 440/18-3-2011) και λειτουργούν ως ενιαίο **Γυμνάσιο Άμφισσας** έως και σήμερα.

Γ) Μουσειακά σχολικά αντικείμενα

⁸ Η Εθνική αντίσταση στη Φωκίδα, Γ. Γάτος, εκδ. Πεδίο, Αθήνα 2015, σελ. 57

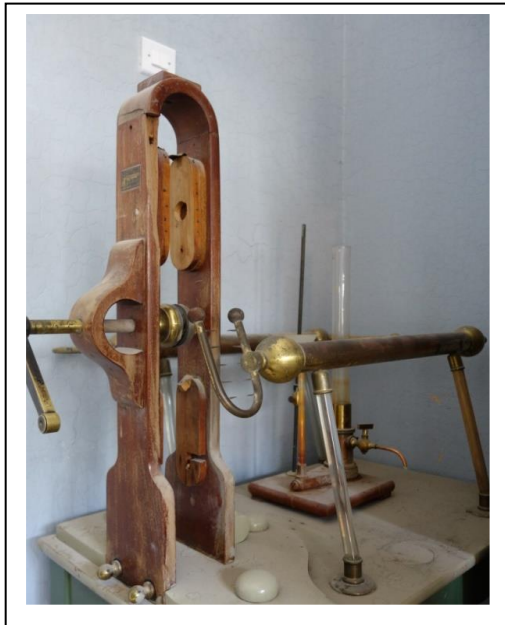
⁹ Μ. Ηλιού, *Εκπαιδευτική και Κοινωνική δυναμική*, Αθήνα 1984, σ. 182 in Χ. Κάτσικας – Κ. Θεριανός *Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης*, Σαββάλας, Αθήνα 2004, σ. 181

¹⁰ ΦΕΚ III/28-8-1990 Ίδρυση Ημερησίων και Εσπερινών Γυμνασίων κλπ

1) Σφραγίδες του Γιάγτζειου Ελληνικού Σχολείου, Σχολαρχείου, 1863 (;

2) Όργανα φυσικής: η **Ηλεκτροστατική μηχανή Ramsden**. Από την πρώτη περίοδο λειτουργίας του Γυμνασίου Αμφισσας έχει διασωθεί (με πολλές φθορές) ένα από τα παλαιότερα όργανα Φυσικής¹¹. Πρόκειται για μια συσκευή όπου διαχωρίζονται ηλεκτρικά φορτία, λόγω τριβής, και μετά συσσωρεύονται λόγω επαγωγής.

3) Η γραφομηχανή Halda, σουηδικής κατασκευής του 1914.

¹¹ Πρόκειται για μια συσκευή από τις ελάχιστες που υπάρχουν στον Ελληνικό χώρο. Η ονομασία οφείλεται στον πρώτο κατασκευαστή τέτοιων μηχανών, τον Άγγλο Τζέσι Ράμσοντεν. Το 1768 σχεδίασε μια ηλεκτροστατική μηχανή, η οποία δέχτηκε τροποποιήσεις στα επόμενα χρόνια. Η μηχανή κατασκευάστηκε από τον Γαλλικό οίκο E. Ducretet, όπως και άλλα όργανα αυτής της εποχής του σχολείου. Ο Ρήγας Βελεστινλής στο διδακτικό βιβλίο του «Φυσικής Απάνθισμα» (Βιέννη, 1790) περιγράφει με κάθε λεπτομέρεια μία ηλεκτροστατική μηχανή Ramsden που χρησιμοποιούσε ο Ηλιάδης στο Βουκουρέστι. Υπάρχει αναλυτική αναφορά σε μονογραφία της κ. Ν. Ζυγούρη του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου. Περισσότερες πληροφορίες βρίσκονται σε αναλυτικό άρθρο στην ιστοσελίδα του Πειραματικού Γενικού Λυκείου Μυτιλήνης.

Δ) Η ζωή και το έργο διανοουμένων εκπαιδευτικών και μαθητών του Γυμνασίου Άμφισσας

Ο **Αλέξανδρος Δελμούζος** (1880-1956), μαθητής και απόφοιτος του Γυμνασίου Άμφισσας, παιδαγωγός και κύριος εκπρόσωπος του εκπαιδευτικού δημοτικισμού.

Ο **Ιωάννης Γρυπάρης** (Σίφνος 1870 – Αθήνα 13 Μαρτίου 1942) ήταν μεταφραστής, λογοτέχνης και εκπαιδευτικός, ενώ διετέλεσε επίσης στέλεχος του Υπουργείου Παιδείας και διευθυντής του Εθνικού Θεάτρου. Υπηρέτησε ως φιλόλογος καθηγητής στο Γιάγτζειο Γυμνάσιο Άμφισσας από το 1904 έως το 1907.

Ο **Αντώνιος Κεραμόπουλλος** (Βλάστη Κοζάνης 1870 – Αθήνα 1960), αρχαιολόγος, καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών και ακαδημαϊκός. Σπούδασε φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1888 – 94). Υπήρξε καθηγητής στο Γιάγτζειο Γυμνάσιο Άμφισσας κατά τη διάρκεια της σύντομης θητείας του ως καθηγητής Μέσης Εκπαίδευσης. Σύντομα όμως την εγκατέλειψε για να πραγματοποιήσει μεταπτυχιακές σπουδές σε Πανεπιστήμια της Γερμανίας και Γαλλίας. Το 1902 προσλήφθηκε στην αρχαιολογική υπηρεσία. Ως έφορος αρχαιοτήτων διενήργησε πλήθος ανασκαφών δημοσιεύοντας σημαντικές αρχαιολογικές μελέτες.

Ε) Λογοτεχνικές αναφορές στο Γυμνάσιο Άμφισσας

α. Αλέξανδρος Δελμούζος

Αρκετές οι αναφορές του Αλέξανδρου Δελμούζου στο σχολείο που πέρασε τα μαθητικά του χρόνια, και συχνά αρνητικές. Παραθέτουμε αποσπάσματα από το *Γράμμα σ' ένα φίλο μου*, που έγραψε το 1921:

Ξαναγυρίζοντας τότε στα περασμένα έφερνα επίμονα εμπρός μου τα παλιά σχολικά μου χρόνια. Ζητούσα τη δική μου ψυχή, μα δεν την είρiska στο σχολείο» [...] «Κι έβλεπα τότε [...] ένα πελώριο και άδειο κτήριο, σωστό «νησί των νεκρών», αποκλεισμένο με ψηλά, πυκνά και μαύρα κυπαρίσσια απ' όλη τη ζωή. Ήταν το ελληνικό σχολείο και γυμνάσιο, όπου είχα περάσει επτά χρόνια, πέντε και έξι ώρες την ημέρα.

Ο Δελμούζος μαθητής ζει τον ατυχή πόλεμο του 1897:

Ήμουν στην τελευταία γυμνασιακή τάξη, όταν ξέσπασε ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 97. Από τις πρώτες μέρες η ατμόσφαιρα της μικρής μας πολιτείας υψώθηκε σε άδολο πατριωτισμό, που στις εφηβικές ψυχές έφτανε ως το παραλήρημα. Ολόκληρο το Γυμνάσιο είχαμε προπέμψει επίσημα ως έξω από την πόλη ένα καθηγητή μας, που ντυμένος τη στρατιωτική στολή, τραβούσε για το μέτωπο¹².

Ο Δελμούζος σχολιάζει τις εκπαιδευτικές μεθόδους των δασκάλων του:

Ο σχολάρχης, μην μπορώντας να περπατήσει, καθόταν στην έδρα του με μια βέργα μακριά. Ένας χάρτης κρεμόταν κοντά του στον πίνακα, κι εκεί φώναζε ένα ένα τα παιδιά με ονόματα ειδικά το καθένα: «κουτσουκέρα γίδα» ή «ρούσικο στιβάλι» ή «καλαπόδι» και άλλα παρόμοια. Τα φώναζε να ειπούν και να δείξουν το μάθημα. Αλίμονο αν ξεχνιόταν ένα ποτάμι της Αμερικής ή ο αριθμός των κατοίκων από κάποια πόλη της. Η βέργα έπεφτε βροχή μαζί με τις βρισιές. Κι αυτό ήταν το μόνο που συγκέντρωνε την προσοχή όλων μας.

β. Βούλα Μάστορη

Σημαντική και εκτεταμένη αναφορά στο Γυμνάσιο Άμφισσας γίνεται στο εξαιρετικό μυθιστόρημα *Στο Γυμνάσιο*¹³ (1991) της Βούλας Μάστορη. Η Βούλα Μάστορη¹⁴ (1945-

¹² Α. Δελμούζου, «Γράμμα σ' ένα φίλο μου κλπ», *Μελέτες και πάρεργα*, όπ.π. σ.σ.123-124, Γ. Γάτου, *Το μέγα πάθος του Εκπαιδευτικού Δημοτικισμού, 41 Γράμματα του Γληνού στο Δελμούζο*, Ελληνικά Γράμματα, ό.π., σσ. 32-33

¹³ Β. Μάστορη, *Στο Γυμνάσιο*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1998

¹⁴ Το πατρικό της όνομα ήταν Παρασκευή Μιχαηλίδου. Οι γονείς της κατάγονταν από τη Μικρά Ασία, ενώ η ίδια γεννήθηκε στο Αργίτιο. Τα παιδικά της χρόνια τα έζησε στην Άμφισσα και από τα δώδεκά της έζησε στη Αθήνα. Με την παιδική λογοτεχνία

2016), συγγραφέας κυρίως παιδικής λογοτεχνίας, μας μεταφέρει στην κοινωνική και σχολική ζωή της Άμφισσας του 1957, όπου η ίδια πέρασε τα παιδικά της χρόνια. Στο μυθιστόρημα περιγράφει με κάθε λεπτομέρεια την πρώτη της χρονιά στο Γυμνάσιο Άμφισσας, τις σχέσεις της με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριάς της, καθώς και την ιδιαίτερη σχέση που αναπτύσσει με τον φιλόλογο της τάξης της, Κώστα Μοσχαλαϊδή.

Κατηφόρισε σοβαρή, όπως ταίριαζε σ' ένα γυμνασιοκόριτσο, την καινούρια ακόμη γειτονιά της. Διέσχισε γρήγορα, όπως άρμοζε, την Πάνω Πλατεία και μπήκε στο δρόμο με τα μαγαζιά. Ούτε ματίτσα αριστερά και δεξιά. Με βιαστικό βήμα, έφτασε στην Κάτω Πλατεία, πέρασε απέναντι και μπήκε επιτέλους στο δρόμο που βρισκόταν το Γυμνάσιο. Ήταν κι αυτή πια γυμνασιοκόριτσο! Πήρε μια βαθιά ανάσα και μπήκε στον αυλόγυρο. Αμέσως όμως ένιωσε να βουλιάζει. Θεέ, πόσο τεράστιοι ήταν όλοι τους! Κι αυτή σαν νάνος! Ολόκληροι άντρες και γυναίκες! Πέρασε διστακτικά από δίπλα τους κι εκείνοι χαμήλωσαν το βλέμμα τους κατά τη μεριά της χαμογελώντας.

γ. Βασίλης Αλεξάκης

Ο Βασίλης Αλεξάκης¹⁵ (1943-) διακεκριμένος συγγραφέας μυθιστορημάτων στην ελληνική και γαλλική γλώσσα, στο μυθιστόρημά του *Η μητρική γλώσσα*¹⁶(1995), εμπνέεται από τον απόηχο της φήμης του περίφημου Γιάγκτζιου σχολείου και τον χρησιμοποιεί για να «χτίσει» τη μυθοπλασία του:

Η μητέρα μου μεγάλωσε στην Άμφισσα. Ήταν υπερήφανη για το σχολείο της που, καίτοι δημόσιο, διέθετε πολλά λεφτά – είχε κληρονομήσει την περιουσία ενός εμπόρου ονόματι Γιαγκτζή. Αυτό του επέτρεπε να πληρώνει αδρά τους καθηγητές του και, φυσικά, να επιλέγει τους καλύτερους. Στο υψηλό επίπεδο της τοπικής παιδείας απέδιδε η μητέρα μου την έντονη πνευματική δραστηριότητα της πόλης. Ισχυριζόταν ότι η Άμφισσα εξέδιδε ανέκαθεν περισσότερα έντυπα από την Πάτρα.

- Η Πελοπόννησος δεν διαβάζει, έλεγε, γι' αυτό έχει μείνει πίσω.

Έζησε στην Άμφισσα μέχρι που τελείωσε το σχολείο. Μετά εγκαταστάθηκε με τους γονείς της στην Αθήνα.

Επίλογος

Το Γυμνάσιο Άμφισσας συμπληρώνει φέτος 181 χρόνια λειτουργίας. Σε όλη τη διάρκεια αυτής της μακράς περιόδου, η αναζήτηση και η ανάγνωση της ιστορίας του φωτίζει γεγονότα της νεότερης ιστορίας του ελληνικού κράτους. Το υλικό που συγκεντρώσαμε μέχρι στιγμής μας επέτρεψε να χαρτογραφήσουμε μερικές πολιτικές και κοινωνικές αλλαγές της Ελλάδας του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα. Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, οι διατάξεις οι σχετικές με τη λειτουργία των σχολείων μάς αποκάλυψαν με έμπρακτο τρόπο ότι η εκπαίδευση αποτελεί πυλώνα κάθε πολιτικού συστήματος.

Θεωρούμε ότι μόνο ένα μικρό μέρος αυτής της μακράς ιστορίας έχει καλυφθεί μέσα από τη δική μας έρευνα. Υπάρχει πλούσιο υλικό ακόμη στη διάθεσή μας, που όμως δεν έχει καταγραφεί, ταξινομηθεί και αναλυθεί. Η έρευνά μας συνεχίζεται και ελπίζουμε στην ολοκλήρωσή της.

άρχιζε να ασχολείται το 1974. Έχει συνεργαστεί με το ραδιόφωνο και το περιοδικό «Ρόδι». Έχει μεταφράσει και διασκευάσει ξένα κείμενα.

¹⁵ Ο Βασίλης Αλεξάκης έζησε στη Γαλλία για πολλά χρόνια αρχικά κάνοντας σπουδές δημοσιογραφίας στη Λίλ κι αργότερα από το 1968 και μετά ως δημοσιογράφος της εφημερίδας Le Monde. Τα έργα του αντλούν και από τους δύο πολιτισμούς. Από τα πιο γνωστά έργα του που κυκλοφορούν στα ελληνικά (εκδόσεις Εξάντας) είναι το *Τάλγκο* (1981), *Παρίσι – Αθήνα* (1993), *Η Μητρική γλώσσα* (1995), *Η καρδιά της μαργαρίτας* (1999), *μ. Χ.* (2007). Το 2007 η Γαλλική Ακαδημία του απένειμε το Μεγάλο Βραβείο Μυθιστορήματος για το βιβλίο του *μ.Χ.*

¹⁶ Β. Αλεξάκης, *Η μητρική γλώσσα*, Εξάντας, Αθήνα 1995, σελ. 44-46